

LEXICONUL TEHNIC ROMÂN

EDITURA TEHNICĂ
1950

Nr. de control 2654

Ing. M. Mănuș

TOATE DREPTURILE REZERVATE PENTRU AST

„Tehnica, fără oameni cari să-și fi însușit tehnica, este moartă; Tehnica, dacă are în frunte oameni cari și-au însușit tehnica, poate și trebuie să facă minuni“.

I. V. STALIN

ACEASTĂ LUCRARE ESTE ELABORATĂ DE
ASOCIAȚIA ȘTIINȚIFICĂ A TEHNICIENILOR DIN R P R
(A S T)
BUCUREȘTI

ACEST VOLUM S'A IMPRIMAT IN
ATELIERELE INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE
„TIPARUL ROȘU“
SIBIU

I. ABREVIATII ȘI SIMBOLURI

A amper
at atmosferă tehnică
ata atmosferă absolută
atl atmosferă litrică
ats atmosferă suprapresiune

B. bacil
Bé grade Beaumé

°C grade Celsius
cal calorie
cca circa
cm centimetru
cm² centimetru pătrat
cm³ centimetru cub
conc. concentrat
const. constant, constantă

d. densitate
d- dextro-
Ø diametru

etc. et caetera

°F grade Fahrenheit
f. fierbere

g accelerația gravitației
g gram
gr. at. greutate atomică
gr. mol. greutate moleculară
gr. sp. greutate specifică

h oră
ha hectar

kcal kilocalorie
kg kilogram
kV kilovolt
kVA kilovoltamper
kVAR kilovoltamper reactiv
kW kilowatt

l litru
l- levo-

m- meta-
m metru
m² metru pătrat
m³ metru cub
mg miligram
mm milimefru
mol. moleculă
μ micron

nr. at. număr atomic
N. C. nume comercial
N. D. nume depus

o- orto-
obs. observație

p- para-
p. pagina
p. f. punct de fierbere
pl. plural
pr. presiune
p. s. punct de solidificare
p. t. punct de topire

r rază
°R grade Réaumur

s secundă
sin. sinonim

t tonă
temp. temperatură

V volt
v. vezi
vol. volum

W watt

Barare simplă ($\bar{a}$, $\bar{b}$, ...)

vector

Barare multiplă ($\bar{\bar{A}}$, ..., $\bar{\bar{T}}$, ...)

tensor

> mai mare decât

< mai mic decât

≈ aproximativ egal

II. ABREVIATII PENTRU DISCIPLINELE REPREZENTATE IN LEXICON

A

Acustică	Acust.
Agronomie	Agr.
Algebră	Alg.
Analiză matematică	An. mat.
Arboricultură	Arb.
Arheologie	Arhg.
Arhitectură	Arh.
Aritmetică	Arit.
Arte grafice	Arte gr.
Artilerie	Art.
Artă	Artă
Astronomie	Astr.
Automobilism	Auto.
Aviație	Av.

B

Balistică	Bls.
Beton	Bet.
Biologie	Biol.
Botanică	Bot.

C

Cadastru	Cad.
Căi ferate	C. f.
Calculul erorilor	Clc. e.
Calculul probabilităților	Clc. pr.
Calculul tensorial	Clc. t.
Calculul vectorial	Clc. v.
Canalizare	Canal.
Cariere de piatră	Cr. p.
Cartografie	Cartog.
Chimie	Chim.
Chimie biologică	Chim. biol.
Chimie fizică	Chim. fiz.
Cinematică	Cin.
Cinematografie	Cinem.
Comasări	Coms.
Comunicații	Com.
Construcții	Cs.
Construcții metalice	Cs. met.
Construcții civile	Cs. civ.

D

Dendrologie	Dendrl.
Dendrometrie	Dendrm.
Dinamică	Din.
Drept	Drept
Drumuri	Drum.

E

Economie agrară	Ec. a.
Economie generală	Ec. g.
Economie tehnică	Ec. t.
Edilitate	Edil.
Electricitate	El.
Electrocăldură	Electroc.
Electrochimie	Electrochim.
Electromagnetism	Elm.
Electrotehnică	Elt.
Evaluări funciare	Ev. f.
Explozivi	Expl.

F

Farmacie	Farm.
Fizică	Fiz.
Fotografie	Foto.
Fotogrammetrie	Fotgrm.
Fundații	Fund.
Fungicide	Fung.

G

Gaze	Gaze
Generalități	Gen.
Geniu forestier	G. forest.
Geniu militar	G. mil.
Geniu rural	G. rur.
Geodezie	Geod.
Geofizică	Geofiz.
Geografie	Geog.
Geologie	Geol.
Geometrie	Geom.
Geometrie analitică	Geom. a.
Geometrie descriptivă	Geom. d.
Geometrie perspectivă	Geom. persp.

H

Hidraulică	Hidr.
Hidraulică agricolă	Hidr. a.
Hidraulică edilitară	Hidr. e.
Hidrotehnică	Hidrot.
Horticultură	Hort.

I

Iluminat electric	Il. el.
Industria alimentară	Ind. alim.
Industria artelor grafice	Arte gr.
Industria cărbunelui	Ind. cb.

Industria cauciucului	Ind. cc.
Industria celulozei	Ind. cel.
Industria cerurilor	Ind. cer.
Industria cimentului	Ind. cimt.
Industria frigului	Ind. frg.
Industria hârtiei	Ind. hârt.
Industria lemnului	Ind. lemn.
Industria microbiologică	Ind. micrb.
Industria mijloacelor de trans- port	Ind. mij. tr.
Industria petrolului	Ind. petr.
Industria pielăriei	Ind. piel.
Industria sticlei și a ceramiceii	Ind. st. c.
Industria textilă	Ind. text.
Industria tutunului	Ind. tut.
Industria uleiurilor și a grăsimi- lor	Ind. ulei. și. grăs.
Industria chimice speciale	Ind. chim. sp.
Industria țărănești	Ind. țăr.
Instalații sanitare	Inst. san.

L

Legumicultură	Legcult.
Logică	Logică

M

Magnetism	Magnt.
Mașini	Mș.
Mașini agricole	Mș. agr.
Mașini de ridicat	Mș. rid.
Mașini electrice	Mș. el.
Mașini hidraulice	Mș. hidr.
Mașini miniere	Mș. min.
Mașini navele	Mș. nav.
Mașini termice	Mș. term.
Mașini-unelte	Mș.-unelte
Măsuri	Ms.
Matematică	Mat.
Mecanică	Mec.
Metalografie	Metgr.
Metalurgie	Metl.
Meteorologie	Meteor.
Metrologie	Metr.
Microchimie	Microchim.
Mine	Mine
Mineralogie	Mineral.

N

Navigație	Nav.
Navigație aeriană	Nav. a.

Navigație fluvială	Nav. fl.
Navigație maritimă	Nav. m.
Nivelment	Niv.
Nomografie	Nomg.

O

Optică	Opt.
------------------	------

P

Paleontologie	Paleont.
Petrografie	Petr.
Piscicultură	Pisc.
Poduri	Pod.

R

Radar	Radar
Radiofonie	Radio
Rezistența materialelor	Rez. mat.

S

Siderurgie	Sidg.
Silvicultură	Silv.
Standardizare	St.
Statică	Stat.
Statistică	Statist.

T

Tehnică	Tehn.
Tehnică militară	Tehn. mil.
Telecomunicații	Telc.
Telefonie	Telf.
Telegrafie	Telg.
Televiziune	Telv.
Teoria mulțimilor	Teor. m.
Terasamente	Ter.
Termochimie	Termochim.
Termodinamică	Termod.
Termotehnică	Termot.
Topografie	Topog.
Transporturi	Transp.
Transporturi aeriene	Transp. a.
Transporturi pe apă	Transp. ap.
Transporturi terestre	Transp. t.

U, V, Z

Urbanism	Urb.
Vopsitorie	Vops.
Zootehnie	Zoot.

LEXICONUL TEHNIC ROMÂN

Vol. II

D-H

VOLUMUL AL DOILEA CUPRINDE
8863 TERMENI

D, d; Δ, δ

1. *D* 1. *Elt.*: Simbol literal pentru inducția electrică. — 2. *Mș.*: Simbol literal pentru diametrul cilindrilor sau al pieselor cu secțiune circulară. — 3. *Fiz.*: Simbol literal pentru linia galbenă a sodiului, de lungime de undă medie 5893 Å. De fapt, această linie e formată din două componente vecine, D_1 și D_2 , de lungimi de undă de 5896 și 5890 Å.

2. *D* 1. *Chim.*: Simbol literal pentru deuteriu (hidrogen greu), ^2H — 2. Simbol literal pentru 500, în sistemul de cifre romane. — 3. *Elt.*: Simbol literal pentru debye (unitate de moment electric), de folosit numai după valorile numerice.

3. *d* 1. *Mat.*: Simbol literal pentru diferențială. — 2. *Chim.*: Simbol literal care arată că o substanță chimică rotește planul luminii polarizate spre dreapta. — 3. *Opt.*: Simbol literal pentru dioptrie, de folosit numai după valorile numerice.

4. *d* Simbol pentru prefixul deci. Ex.: dm = decimetru.

5. *δ* 1. *Mat.*: Simbol literal pentru variațiune. — 2. *Chim.*: Simbol literal prin care se indică o substituție la al patrulea atom de carbon dintr-o moleculă organică.

6. $\frac{\partial}{\partial x}$ *Mat.*: Simbol grafic literal pentru derivata parțială în raport cu variabila x .

7. Δ 1. *An. mat.*: Simbol literal pentru operatorul lui Laplace. — 2. *An. mat.*: Simbol literal pentru creșterea finită a unei funcțiuni sau variabile independente. — 3. *Chim.*: Prefix literal care arată că o dublă legătură începe la al patrulea atom de carbon al unei molecule organice.

8. *da* Simbol literal pentru prefixul deca. Ex.: dam=decametru.

9. *Dab* de turnare. V. Oală de turnare.

10. *D'Achiardit* [*d'*Ахиардит; *d'*Achiardite; *D'Achiardite*; *d'Achiardite*; *dakiardit*]. *Mineral.*: ($\text{Na}_2, \text{K}_2, \text{Ca}$); $\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_7 \cdot 14\text{H}_2\text{O}$ (?). Mineral din grupul cabazit-phillipsit. Cristalizează în sistemul monoclinic, cu macle octaedrice. Prezintă clivaj perfect după (100). Are duritatea 4 și gr. sp. 2,7. E încolor.

11. *Dacian* [дакийский ярус; *Dacien*; *Daz*, *dazische Stufe*; *dacian*; *dăcit* réteglépcső]. *Geol.*: Al treilea etaj al Pliocenului de facies lacustru continental (tip ponto-caspic) din Estul Europei. În țara noastră, Dacianul este reprezentat, în general, printr'un complex de nisipuri, argile, gresii, cu o grosime până la 450 m, având o faună bogată de moluște. dintre cari mai importante sunt: *Stylodacna Heberti*, *Stylodacna orientalis* Prosdacna bertae, și specii de *Unio* cu scoica netedă:

Vivipara transitoria, *Vivipara rumana*, *Vivipara bifarcinata*, *Melanopsis-sandbergeri* și *Neritina*. Dintre mamifere, trăiau pe marginea lacurilor daciene: *Mastodon borsoni*, *Rhinoceros megarhinus*, *Machaerodus* și *Dinotherium giganteum*. În țara noastră, Dacianul conține bogate zăcămintе de petrol și de lignit. În Dacian, Transilvania a fost locul unor importante erupții de andezite.

12. *Dăcit* [дацит, кварцевый андезит; *dacite*; *Dazit*; *dacite*; *dăcit*]. *Petr.*: Rocă efuzivă, alcătuită din fenocristale de cuarț, feldspați plagioclazi și biotit sau hornblendă, într'o masă microcristalină sau sticloasă.

13. *Dăcită* [дацит (взрывчатое вещество); *dacite*; *Dacit*; *dacite*; *dăcit* robbanó-anyag]. *Expl.*: Exploziv antigrizutos, cu următoarea compoziție: 25% nitroglicerină, 37% azotat de amoniu, 1% nitroceluloză, 5% mononitrotoluen, 3% glicerină, 4% dextrină, 24% sare gemă și 1% oxid de fier. Are următoarele caracteristici balistice: viteza de defonajie 4500 m/s, căldura de explozie 675 kcal/kg, presiunea specifică de explozie (f) 6910 at/kg, volumul gazelor de explozie (0° și 760 mm) 560 l/kg, brizanta (Kast) 52,86, proba Trauzl 220 cm³, temperatura de explozie 2010°, gr. sp. 1,7. Este un exploziv mult folosit în minele de cărbuni.

14. *Dacrydium Soland.* *Bot.*: Gen de conifere din Arhipelagul malaez, insulele Oceanului Pacific, Noua Zelandă, Tasmania și Chile. Toate speciile produc o rășină care se scurge în formă de lacrimi. Lemnul se folosește în industrie. Plantele se adaptează ușor climei temperate.

15. *Dactilografie* [переписка на пишущей машине; *dactylographie*; *Maschinenschrift*; *typewriting*; *gépíráás*]: 1. Tehnica scrierii cu mașina de scris. — 2. Profesiunea de dactilograf(ă).

16. *Dafilit*. *Mineral.*: Numele vechiu, părăsit, pentru tetradimit.

17. *Dafin* [лавр; *laurier*; *Lorbeer*, *Lorbeerbaum*; *laurel*; *babér-fa*]. *Bot.*: *Laurus nobilis*; familia lauraceelor. Arbore mic, frumos, totdeauna verde. Frunzele lui, uscate, aromatice, cunoscute sub numele de foi de dafin, se întrebuițează drept condiment. Conține printre componenții importanți 1...2% uleiuri eterice și substanțe grase. Din fructe se extrage un ulei și o substanță grasă, întrebuițate în medicină ca stimulente.

18. *Dafne* [вольчьи ягоды (растение); *daphné*; *Daphne*; *daphne*; *dafné* cserje]. *Bot.*: *Daphne*. Gen de plante lemnoase (arbuști) din familia timeleaceelor, răspândite în Asia și în Europa. Scoarța acestor arbuști conține o rășină cu proprietăți vezicante și sudorifice (*D. meze-*

reum). Fibrele de *D. gnidium* se folosesc la fabricarea de cabluri și frânghii. *D. pseudomezeureum* și *D. cannabina* dau o hârtie de bună calitate. Toate speciile de dafne conțin dafnină și mezereină, din care cauză toate plantele acestui gen sunt toxice.

1. **Dafnetină** [дафнетин; daphnéline; Daphnetin; daphnetine; dafnétin]. Chim.: Produs de dedublare al dafninei, isomer al esculefinei, constituind 3,4 dioxycumarina. Se topește la 255°. Acidul corespunzător, acidul dafnitic sau 2,3,4 trioxycinaric, nu este stabil.

2. **Dafnină** [дафнин; daphnine; Daphnin; daphnine; dafnin]. Chim.: $C_{15}H_{10}O_6 + 2 H_2O$. Glucozid isomer al esculefinei, care se găsește în planta *Daphne mezereum* și se dedublează în glucoză și dafnetină. E o substanță foarte amară.

3. **Dafnit** [дафнит; daphnite; Daphnit; daphnite; dafnít]. Mineral.: $Fe_3Al_2(OH)_8Al_2Si_2O_{10}$. Mineral din grupul leptocloritilor. Cristalizează în sistemul monoclinic. Se prezintă sub formă de agregate cu structură radiar-foioasă sau curbicorticală. Are culoare verde. E moale; are gr. sp. 3,2. Se găsește mai des sub formă de incrustații în cristalele de mispichel și de cuarț.

4. **Dagenan**. V. Eubasin.

5. **Daguerreotipie** [дагерротипия; daguerreotypie; Daguerreotypie; daguerreotype; daguerreotypia]. Foto.: Vechiu procedeu fotografic, inventat de Daguerre, folosit pentru fixarea imaginilor obținute cu ajutorul unei camere obscure, pe o placă de cupru argintată, sensibilizată prin expunere la vaporii de iod și resensibilizată cu brom. Developarea se face deasupra unei capsule cu mercur, încălzită la cca 75°, iar imaginea obținută este fixată cu o soluție de tioulat de sodiu.

6. **Dăiană**. V. Contrabuterolă.

7. **Daikon**. Agr.: Ridiche din regiunea Satsuma (Japonia), cultivată ca plantă potajeră și furajeră. A fost introdusă în Europa în anul 1881. Produce rădăcini care ajung la o greutate de 5...10 kg, sunt albe, au un gust plăcut și se conservă bine în timpul iernii.

8. **Daise**. Ind. text.: lută maron, cu fibre fine, care se găsește în comerț sub formă de baloturi.

9. **Dakeit**. Mineral.: Numele vechiu, părăsit, pentru schroeckingerit.

10. **Dală** [плита, плитка; dalle; Platte; slab, plate; lemez, burkolólap]. Cs.: 1. Placă poligonală, de grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni, folosită la executarea de pardoseli (la încăperi cu destinație specială, la ateliere, fabrici, etc.), la pavarea curților, a trotoarelor sau a altor spații circulare de pietoni, ca și la căptușirea zidurilor. Materialele întrebunțate la confecționarea dalilor sunt: piatra naturală dură (granitul, marmura, bazaltul), lăvele, produsele ceramice, betonul, sticla și chiar fonta turnată. — 2. Placă de beton armat a unui planșeu.

11. **Dalac** [сибирская язва; anthrax; Anthrax, Karbunkel, Milzbrand; anthrax; ánthrax, lépfene]. Zoot.: Boală infecțioasă, produsă de un

bacil. Se întâlnește la toate animalele domestice, afară de pasări, și chiar la om. Când se manifestă sub formă externă, apar, în anumite regiuni ale corpului, umflături moi care se întind foarte repede. Temperatura se ridică până la 41° și înima bate puternic, producând moartea. În forma internă, boala are mers: supraacut, când animalul se întinde jos și moare în 1...2 ore; acut (cea mai răspândită formă), când animalul are febră mare, pulsul rar, respirație accelerată, mucoasa congestionată, disenterie, etc. (boala durează 1...3 zile, după care animalul moare în 80% din cazuri); ea are mers subacut, când manifestările trec de obicei neobservate, sub formă de colici, puțină febră, etc. Această formă constituie uneori o imunizare pentru infecții mai grave. Lupta contra dalacului se face pe de o parte prin imunizarea animalelor prin vaccinare, iar pe de altă parte prin izolarea cadavrelor animalelor moarte de această boală, prin îngroparea lor la mare adâncime, înconjurate de straturi de var nestins, ca și prin dezinfectarea cu soluție de sublimat coroziv de 2%/000, a tot ce se bănuiește că a venit în contact cu un animal bolnav. Sin. Anthrax, Cărbune, Talan.

12. **Dalac** [одноягодник, вороний глаз (растение); parisette; Einbeere; (herb-) paris, four-leaved herb; gyógýitófű]. Bot.: *Paris quadrifolia* L. Plantă ierboasă din familia foliaceelor, cu rizom; are tulpina dreaptă. Crește prin locuri umbrase; înfloarește în luna Mai. Frunzele sunt întrebunțate de săteni la vindecarea dalacului.

13. **Dalaj** [настил из плиток, облицовка плитками; dallage; Plattenbelag; flag, floor of slabs; lemez; burkolólap elhelyezés]. Cs.: Ansamblu de dale alcătuit din pardoseală, un pavaj sau o căptușeală de ziduri.

14. **Dalbergia**. Bot.: Gen de arbori și arbuști din familia leguminoaselor, originari din regiunile tropicale. Cuprinde peste 100 de specii. *D. melanoxylon* Guill et Perr. produce abanosul african sau abanosul de Senegal; *D. latifolia* Roxb. lemnul detrandafir din India (blackwood). Alte specii dau lemnul de palisandru (bois de trac), foarte căutat în ebanisterie.

15. **Dălcăuș** [рулевой (плота); timonnier; Steuermann; steersman; tutaj-kormányos]. Nav.: Plutașul care stă pe ultima tablă a unei plute, și îi dă direcția.

16. **d'Alembert**, principiul lui ~ [принцип д'Алемберта; principe de d'A.; d'A.sches Prinzip; d'A's principle; d'A.-elve]. Mec.: Dacă forței $\vec{F}_i$ care acționează asupra punctului M_i din sistemul de puncte materiale M_k ($k=1, 2, \dots, n$), i s'ar adăugi o forță egală cu $-m_i \vec{a}_i$ ($m_i, \vec{a}_i$ fiind masa, respectiv accelerația punctului M_i), sistemul de forțe $\vec{\Phi}_i = -m_i \vec{a}_i + \vec{F}_i$ ar ținea în echilibru legăturile sistemului M_i . — Combinarea acestui principiu cu principiul lucrului virtual conduce la ecuația fundamentală a Mecanicii analitice. V. d'Alembert-Lagrange, principiul lui ~.

1. **d'Alembertian** [оператор д'Алемберта; d'Alembertian; d'A.scher Operator; d'A. operator; d'A.-féle]. An. mat.: Operatorul $\square = \frac{1}{v^2} \frac{\partial}{\partial t^2} - \Delta$, unde v este o constantă, iar Δ e simbolul laplacianului. El se aplică intensității câmpurilor de scalari și de vectori. În coordonate cartesiene triortogonale:

$$\square = \frac{1}{v^2} \frac{\partial}{\partial t^2} - \frac{\partial}{\partial x^2} - \frac{\partial}{\partial y^2} - \frac{\partial}{\partial z^2}.$$

Intervine în ecuația micilor mișcări ale unui fluid perfect, în ecuația undelor electromagnetice, etc.

2. **d'Alembert-Lagrange, principiul lui** ~ [принцип д'Алемберт-Лагранжа; principe de d'A.-L.; d'A.-L. sches Prinzip; d'A.-L.-principle; d'A.-L.-elve]. Mec.: Mișcarea unui sistem de n puncte materiale M_k ($k=1, 2, \dots, n$) când se exercită asupra punctului M_i forța propriu zisă $\vec{F}_i$ (fie interioară, fie exterioară, nu însă de legătură), este dată de ecuația

$$\sum_{i=1}^n (-m_i \vec{a}_i + \vec{F}_i) \delta \vec{r}_i = 0,$$

valabilă pentru orice deplasare virtuală $\delta \vec{r}_i$ a sistemului, compatibilă cu legăturile (m_i , $\vec{a}_i$ fiind masa, respectiv accelerația punctului M_i).

3. **Dalie**. Hort.: *Dahlia variabilis*. V. Gherghină.

4. **Dalină** [инулин; dahline; Dahlin; dahline; dalin]. Chim.: $(C_6H_{10}O_5)_x$. Substanță amilaceă, foarte asemănătoare cu inulina, și care se extrage din tuberculele de dalie.

5. **Daltă** [долото, стамеска, зубило; burin; Meissel; chisel; véső]. Mș.: Unealtă de me-

tal, în formă de pană cu tăiș, folosită la lucrări de desprindere dintr'un material. Se confecționează din bare de oțel-carbon sau de oțel aliat, forjat, călit și revenit. Se compune din cap, corp și tăiș (v. fig.).

Deosebim:

6. **Daltă pentru lemn** [столярное долото; ciseau de menuisier; Tischlermeissel; joiner's chisel; asztalosvéső]. Tehn.: Daltă cu sau fără mâner de lemn, folosită de lemnar la tăiatul în lemn, pentru așchiat, pentru șanțuri și scobituri. Daltă pentru lemn poate fi:

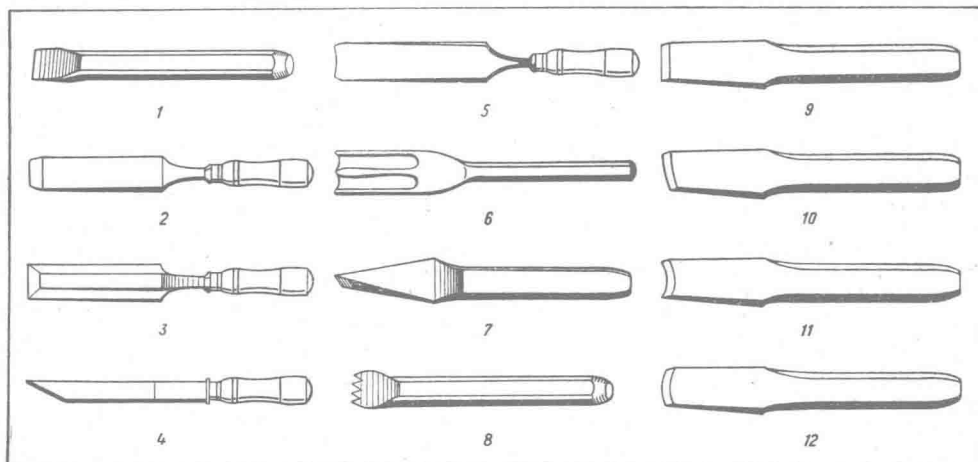
7. ~ dreaptă [прямое долото; ciseau (tranchant); Stechbeitel, Einschnittmeissel; jagger; tiszitító-véső]: Daltă pentru lemn, lată, cu tăișul drept. Lățimea ei variază între 5 și 40 mm. Servește la curățirea cepurilor.

8. ~ groasă [токарный резец, гравёр; bec d'âne; Lochbeitel; mortise chisel, heading chisel; csapvéső]: Daltă pentru lemn, îngustă, cu tăișul oblic. Grosimea poate varia între 3 și 26 mm. Are mâner de lemn. Servește la făcut cepuri.

9. ~ în Z [долото в форме Z; ciseau doublement courbé; gekröpfter Stechbeitel; twice bent chisel; zărvéső]: Daltă lată, în formă de Z, servind la săpatul lemnului când se montează broaște. Are mâner de lemn.

10. ~ jumătate rotundă [пазовый нож, полукруглое долото; gouge; Hohleisen; gouge; félgömbölyű véső]: Daltă pentru lemn, cu corpul și tăișul de formă concavă. Are mâner de lemn.

11. ~ pentru îngropat balamale [трапезондальное долото; ciseau de fiche (à vase); Fitschenbeitel, Fischbandeisen; butt(-hinge) chi-

Tipuri de dălți.

- 1) daltă pentru roce; 2) daltă pentru lemn, dreaptă; 3) daltă pentru lemn, dreaptă (secțiune trapezoidală); 4) daltă pentru lemn, groasă; 5) daltă pentru lemn, jumătate rotundă; 6) daltă pentru lemn, pentru îngropat balamale; 7) daltă pentru metale, crucișă; 8) daltă pentru roce, dințată; 9) daltă pentru metale, lată; 10) daltă pentru metale, curbă; 11) daltă pentru metale, concavă; 12) daltă pentru metale, convexă.

sel, pin (-hinge) chisel; pántvéső]: Daltă pentru lemn, cu două caneluri longitudinale. Nu are mâner. Servește la săpat lemnul, pentru îngroparea balamalelor.

1. **Daltă pentru metale** [ДОЛОТО; burin; Meissel; chisel; fémvéső]. *Ms.*: Daltă folosită la degroșarea pieselor de metal. Capul este lat, spre a putea primi loviturile de ciocan, cari produc înaintarea uneltei; corpul este de secțiune pătrată, circulară sau dreptunghiulară; tăișul are un unghi de ascuțire $\beta = 30^\circ \dots 80^\circ$, care crește cu duritatea metalului de așchiat; are lungimea de $150 \dots 300$ mm. Se folosește în atelierile mecanice, pentru corectări și tăieri de materiale, în turnătorii, pentru debavurarea pieselor turnate, în atelierile de forjat și laminat, pentru înlăturarea defectelor superficiale ale lingourilor, bilețelor și bloomurilor, etc. Dalta pentru metale poate fi:

2. ~ crucișă [ДОЛОТО; bédane, bec d'âne; Kreuzmeissel; bolt chisel, cross-cutting chisel; lyukvéső]: Daltă pentru metale, cu tăișul perpendicular pe lățime. Se folosește pentru tăiat șanțuri în piese. Uneori, când este de dăltuit o suprafață mai mare, se taie cu daltă crucișă șanțuri longitudinale, la distanțe egale cu lățimea daltei late, după care, porțiunea dintre șanțuri se așchiază cu daltă lată.

3. ~ lată [ПЛОСКОЕ ДОЛОТО; ciseau plat; flacher Meissel; flat chisel; lapos véső]: Daltă pentru metale, cu tăișul lat sau cel puțin egal cu lățimea corpului. Se folosește mai mult pentru înlocuirea operațiunilor mașinilor de rabotat, de mortezat sau de frezat. Tăișul poate avea forme diferite: drept, concav, curbat, triunghiular, etc.

4. **Daltă acționată pneumatic** [ПНЕВМАТИЧЕСКОЕ ДОЛОТО или зубило; burin pneumatique; Luftdruckmeissel; pneumatic chisel; pneumatikus véső]: Daltă pentru metale, acționată prin ciocanul de aer comprimat. Corpul ei are secțiune octogonală, cu excepțiunea unei porțiuni spre cap, unde are secțiunea circulară, spre a se putea monta în ciocanul de aer comprimat. Se confecționează din oțel special, rezistent.

5. **Daltă pentru roce** [ШАХТНОЕ ЗУБИЛО; burin brise-roc; Felsmeissel; rock-chisel; kövéső]. *Mine*: Daltă cu sau fără coadă de lemn, folosită la spartul rocilor, la operațiuni de tăiere sau de cioplire, sau în exploatarea de minereuri pentru desprinderea bucăților în prealabil crăpate (copturi). Unghiul tăișului (unghiul de ascuțire) este mai mic decât 90° pentru roce moi, și mai mare decât 90° pentru roce tari.

6. **Dalton**, legea lui ~ [закон Дальтона; loi de D.; D.sches Gesetz; D.'s law; D.-törvénye]. *Fiz.*: Presiunea exercitată de un amestec de gaze este egală cu suma presiunilor pe care le-ar exercita fiecare din gazele componente, dacă ar ocupa singur volumul ocupat de amestec. — 2. V. Proporțiilor multiple, legea ~ multiple.

7. **Daltonism** [ДАЛЬТОНИЗМ; daltonisme; Daltonismus, Farbenblindheit; daltonism; színvakság]:

Defect al vederii, care consistă în faptul că anumite culori, de obicei culorile complementare roșu-verde, produc aceeași senzație de culoare, și deci nu pot fi deosebite de cel care suferă de acest defect.

8. **Dăltuire** [ДОЛБИТЬ, рубить зубилом; buri-nage; Meißeln, Auskreuzen; chiseling; kivésés]. *Ms.*: Operațiunea de desprindere dintr'un material, cu ajutorul daltei și al ciocanului. Dăltuirea pieselor turnate, pentru desfacerea bavurilor, se numește debavurare. Dăltuirea pentru luarea de așchii din metal se numește degroșare. Daltă se ține înclinată față de planul materialului, fața inferioară a tăișului făcând cu planul de lucru un unghi liber de $3^\circ \dots 5^\circ$. Așchiile se iau în grosime de maximum 1 mm. Pentru pătrundere mai bună, tăișul se unge cu ulei, sau cu apă cu săpun. Dacă planul de simetrie al daltei este perpendicular pe planul piesei, daltă despică. Se poate dăltui manual sau cu ajutorul ciocanului cu aer comprimat. Sin. Cioplire cu daltă.

9. **Dăltuirea cuptorului** [Щабровка; buri-nage; Abmeißeln; scraping, chiseling off; a salak leverése]. *Metl.*: Operațiunea de desprindere a sgurii de pe căptușeala cuptorului de turnat metale.

10. **Damă** [ВИЛКА, уключина (для весел); dame; Ruderstütze; crutch; evezőfű, evezőcsap]. *Nav.*: Scobitură în formă de U în copastia unei bărci, în care se introduce și se sprijine mânerul ramei (vâsla, lopata). Acest sistem este folosit rar și numai la bărcile foarte mari, fiindcă, de obicei, este întrebuințat sistemul cu furcheți și acela cu cuiu de strapazan.

11. **Damasc** [дамá, бельевая ткань с вытканым узором; damas; Damast; damask; damasz]. *Ind. text.*: Tesături numite astfel după orașul Damasc, unde s'au fabricat în Evul Mediu. Diferă de țesăturile obișnuite și de țesăturile Jacquard, atât prin desin, cât și prin tehnica lor, aici mișcându-se deodată un grup de $2 \dots 6$ și chiar 8 fire învecinate. Se folosesc pentru fețe de masă, șervețele, prosoape, și pentru mobilier.

12. **Damaschinat** [ДАМАСКОВЫЙ; damasquiné; damasziert; damascened; daszkozott]. Sculptură în metal (pe mânerul sau pe teaca săbiilor) cu incrustații de fire de aur sau de argint.

13. **Dâmb** [БУТОР, ХОЛМИК; tertre; Anhöhe; tump, hillock, knoll, mound; domb, halom, magaslat]. *Topog.*: Deal mic sau ridicătură de pământ, rotundă sau de forme variate, izolată, într'o regiune ușor frământată.

14. **Dămfuire** [пропаривание; soufflage à la vapeur; Ausdämpfen; steaming; kigőzölés]. *Tehn.*: Suflarea cu abur a coloanelor de fracționare, a cuptoarelor, a conductelor și, în general, a oricărui recipient, pentru a elimina gazele și produsele petroliere, așa încât să se poată lucra cu foc în interiorul recipientului, fără pericol de explozie sau de incendiu. Sin. Aburire.

15. **Dămigeană** [БОЛЬШАЯ оплетённая бутылка; bonbonne, dame-jeanne; grosse Korb-

flasche, Demijohn; demijohn; kosaras-üveg]. *Ind. st. c.*: Sticlă mare, de 5...50 litri, cu gâtul scurt, îmbrăcată, de obicei, în împletitură de nuiele de răchită sau de papură, pentru a o feri de lovituri. Se folosește la transportul și la păstrarea lichidelor (vin, ulei, etc.) și în special, a acizilor, cari atacă vasele de metal sau de lemn.

1. **Dammannasphalt.** V. Essener-Asphalt.

2. **Dammar, lac** ~ [ДАММАРОВЫЙ ЛАК; vernis dammar; Dammarlack; dammar; dämmárlak]. *Ind. chim. sp.*: Lac preparat din rășină de Dammar. Se întrebuințează ca lac de acoperire pentru obiecte albe, sau ca lac de amestec pentru lacurile cu pigmenți albi (lac pentru porțelan). Pelicula nu este prea tare.

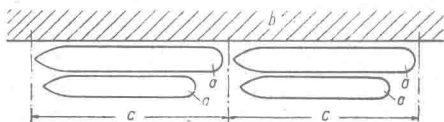
3. **Dammar, rășină de** ~ [ДАММАРОВАЯ СМОЛА; résine de dammar; Dammarharz, Katzenaugengummi; dammar; dämmár gyanta]. *Chim.*: Rășină extrasă din arborii din familia dipterocarpaceelor, din Arhipelagul malaez. Până acum vreo câteva decenii se considerau plante producătoare de dammar, Agathis dammara, un conifer din Filipine, mai târziu și Engelhardia spicata, o iuglandacee din India. În urmă s'au acceptat și rășinile de burseracee în grupul celor asemănătoare rășinilor de dammar. Acestea erau produsele arborilor *Canarium strictum* și *Canarium rostratum*, a căror rășină era însă neagră. Rășina de dammar, care curge dela sine, în cantități apreciable, din trunchiurile arborilor, și care se întărește repede în aer, este albă-gălbuie, transparentă, prăfuită pe dinafară, solubilă în benzen, acid sulfuric, cloroform și sulfură de carbon, mai puțin solubilă în alcool, eter, toluen și acetonă. Rășina conține 23% acid demmaric, $C_{56}H_{80}O_8$, 40% rășină α , $C_{22}H_{34}O_2$, 22,5% rășină β , $C_{31}H_{52}O$, ulei eteric, 0,5% compuși amari, 2,5% apă, 3,5% săruri minerale, 8% reziduuri. Se întrebuințează în medicină, la fixarea preparatelor microscopice, la fabricarea lacurilor și a torțelor.

4. **Damouril. Mineral.**: Nume vechiu, părăsit, pentru o varietate de muscovit, cu structură solzoasă, fină.

5. **Damposcop** [индикатор или указатель гремучего газа; damposcope; Damposcop; damposcope; bányalégkíműtató műszer]. *Mine.*: Aparat pentru determinarea proporției de grizu care se găsește în atmosfera minelor de cărbuni. Se bazează pe legile propagării vibrațiilor sonore, având ca organ principal un diapason vibrând, așezat în fața unui tub telescopic. Intensitatea vibrației depinde de proporția de grizu din atmosferă.

6. **Dană** 1. [место для причаливания, для анкеража (судов); lieu d'accostage; Anlegeplatz; anchoring place; kikötőhely]. *Nav.*: Loc de acostare pentru vase, amenajat într'un port și situat de-a-lungul cheurilor sau, în mod excepțional, în mijlocul apei navigabile. Lungimea lui este egală cu lungimea celor mai mari

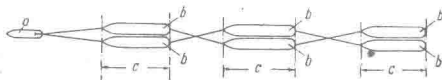
vase cari acostează de obicei la acea dană. La o dană pot acosta, bord la bord, mai multe vase (v. fig.).

Dană.

a) nave; b) cheu; c) dană (loc de acostare).

7. ~ 2. [ряд барж; convoi de chalands; Schlepp(kähne)zug; train of barges; uszály, uszály vonulás]. *Nav.*: În navigația fluvială, grup de 1, 2 sau 3 șlepurii cu același front, în convoaiele de șlepurii (v. fig.).

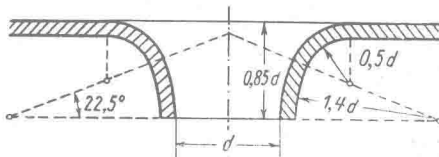

Dană.

a) remorcher; b) șlepurii; c) dană (grup de nave).

8. ~ 3. [таможенный склад; dépôt douanier; Zollniederlage; bonded ware-house; vámraktár]: Magazie de mărfuri, în porturi sau în vămi mari, în care se înmagazinează mărfuri supuse regimului vamal.

9. **Danaidă** [нормальная насадка (сопло) ВДИ; ajutage VDI; Normaldüse VDI, Danaide; normal nozzle; mérő csap]. *Hidr.*: Ajutaj calibrat, cu marginile rotunjite prin arce de cerc (v. fig), folosit la măsurarea debitelor în conducte, coeficientul de scurgere fiind stabilit cu precizie pentru diferite cifre Reynolds ($\mu=0,957$ pentru $R=50\,000$; $\mu=0,964$ pentru $R=100\,000$; $\mu=0,970$ pentru $R=200\,000$; $\mu=0,979$ pentru $R=1\,000\,000$).

Danaidă.

10. **Danaït** [данаит; danaïte; Danaït; Kobaltarsenkie; danaïte; danaït, arzénos kobalt]. *Mineral.*: Mineral din grupul arsenopiritelor, cu un conținut de 6...9% cobalt. Cristalizează în sistemul monoclinic, în cristale cu habitus pseudorombic.

11. **Danalit** [даналит; danalite; Danalith; danalite; dānālīt]. *Mineral.*: 3(Fe,Zn,Mn)BeSiO₄·ZnS. Mineral rar, din grupul helvinului. Cristalizează în sistemul cubic. De cele mai multe ori se găsește masiv sau diseminat. E casant; are duritatea 5,5...6 și gr. sp. 3,4. Prezintă luciu sticlos sau rășinos. E translucid, de culoare roșietică-cenușie. Se găsește în granite.

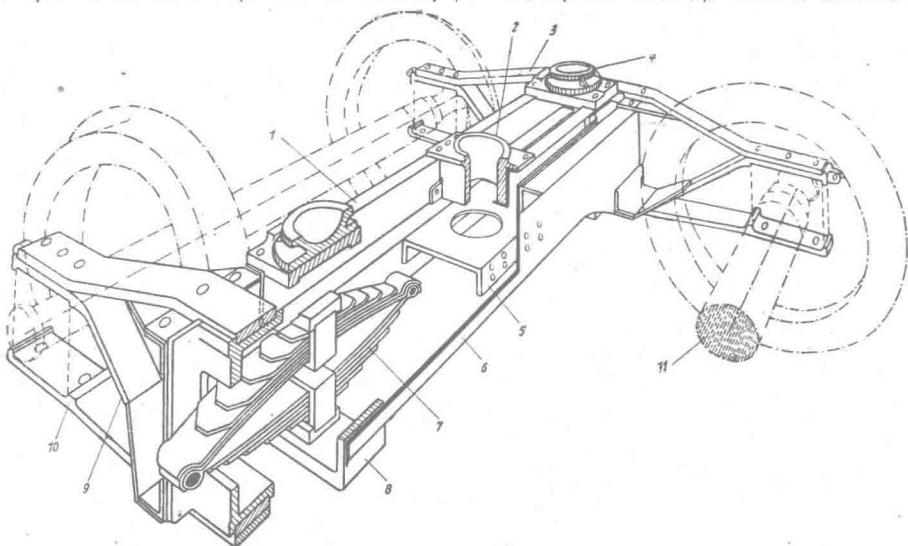
1. **Danburit** [данбури́т; danburite; Danburit; danburite; dánburit]. *Mineral.*: $\text{CaB}_2(\text{SiO}_4)_2$. Cristalizează în sistemul rhomboic, în cristale asemănătoare cu ale topazului. Prezintă spărtură neregulată până la concoidală. Are duritatea 7...7,5 și gr. sp. 2,9...3. Prezintă luciu sticlos; gras. E incolor, alb-gălbui, galben până la brun. Se găsește în gneisuri, în granite și în ganga zăcămintelor metalifere.

2. **Daneză**. Agr.: Varietate de conopidă cu frunze mari, lăse, și cu căpățâna mare, fragedă. E o varietate târzie, bună pentru cultura de câmp pentru toamnă.

3. **Danga** [кле́ймо; marque au fer; Brandmarke; brand; égetővas]. Zoot.: Semn sau inițiale aplicate cu fierul roșu sau cu substanțe

pe cilindrul de zinc este introdus un vas poros cu o soluție concentrată de sulfat de cupru, în care este cufundat un cilindru de tablă de cupru (polul pozitiv). Pila dă curent sub tensiunea continuă constantă de 1,08 volți.

6. **Dansantă, traversă** ~ [подвижной брус, поперечина; traverse danseuse; Wiegebalken; bolster, movable beam; bölcsogerenda]. C. f.: Grindă puternică, așezată între traversele intermediare ale cadrului unui boghiu de vehicul de cale ferată (v. fig.). Pe ea se montează crapodina boghiului și reazemele laterale, prin care se transmite greutatea cadrului vehiculului la boghiu. Sarcina traversei dansante se transmite printr'un sistem de legături elastice (arcuri cu foi, eliptice, duble, și resorturi elicoidale) la

Cadrul de boghiu de tender.

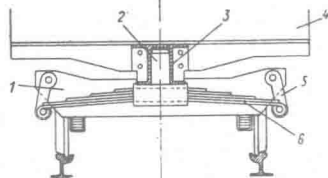
- 1) traversa dansantă superioară; 2) crapodină; 3) bara cu fălci, superioară; 4) reazem lateral; 5) piesă de legătură; 6) traversa dansantă inferioară; 7) arc de suspensiune; 8) legătură de arc; 9) contrafășă de întărire; 10) bara cu fălci, inferioară; 11) osie.

corozive pe pielea cabalinelor (mai rar a bovinelor), pentru marcarea lor. Se aplică pe falcă, pe gât, pe locul șelei sau pe crupă. La cabaline se folosesc patru feluri de dangale: dangaua hergheliei, a armăsarului, a iepei (a rasei) și a mânzului. Fiecare herghelie are un sistem propriu de aplicare a dangalelor.

4. **Danien** [данский ярус (геологический); danien; Danien; danian; danián-rétegek]. *Geol.*: Ultimul etaj al Cretacicului, caracterizat prin prezența nautiloideului *Nautilus danicus*.

5. **Daniell, pilă electrică** ~ [элемент Даниелля; pile électrique de D.; D. Element; D. cell; D.-féle villamos elem]. *Elt.*: Pilă cu doi electroliti; se compune dintr'un vas cilindric de sticlă sau de porțelan, cu o soluție de sulfat de zinc, în care este cufundat un cilindru de tablă de zinc (polul negativ); în interiorul

cadrului de boghiu. Traversa dansantă se confecționează fie ca grindă dintr'o singură bucată, fie din două bucăți, numite, respectiv, traversă dansantă superioară și traversă dansantă inferioară, legate elastic între ele. Unele construcții de boghiuri moderne (în special boghiuri de tramvaie) se fac fără traverse dan-

Boghiu de tramvaiu, fără traversă dansantă.

- 1) cadrul boghiului; 2) pivot prelungit; 3) crapodină; 4) cadrul cușiei vehiculului; 5) jumelă de arc; 6) arc cu foi suprapuse.

(în special boghiuri de tramvaie) se fac fără traverse dan-